

סימן ט'

פּלגין דיבורא בנגיעה (מג ע"א)

א. דברי רשב"ם בסוגיא

הגמרא (מב ע"ב) מביאה מימרא בשם שמואל: "השותפין מחזיקין זה על זה, ומעידין זה על זה, ונעשים שומרי שכר זה לזה".

ובהמשך (מג ע"א) דנה הגמ' בדבריו "ומעידין זה על זה":

ומעידין זה לזה – אמאי? נוגעין בעדותן הן! הכא במאי עסקינן, דכתב ליה: דין ודברים אין לי על שדה זו. וכי כתב לו מאי הוי? והתניא, האומר לחבירו: דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה – לא אמר כלום! הכא במאי עסקינן, כשקנו מידו. וכי קנו מידו מאי הוי? הרי מעמידה בפני בעל חובו! דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל: המוכר שדה לחבירו שלא באחריות – אין מעיד לו עליה, מפני שמעמידה בפני בעל חובו! הכא במאי עסקינן, דקביל עליה אחריות.

נמצא, דשותפים אינם יכולים להעיד אחד לשני, אא"כ אמרו "דין ודברים אין לי עמך" ועשו קניין. דהיינו, שבמקום שיצא ערעור על הנכסים, עד אחד אינו כול להעיד לטובת השני, משום שהעדות שלו מועילה גם לעצמו.

וביאר הרשב"ם ("ד"ה "נוגעין") את קושיית הגמרא "נוגעין בעדותן הן":

דכל זמן שלא חלקו לגמרי אם ישול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהן ונמצא דלעצמו מעיד.

נראה, שהוקשה לרשב"ם, דאע"פ שאין להאמין לעד לגבי חלקו בנכסים, מדוע לא נחלוק את עדותו, מדין "פלגין דיבורא", ונקבל את עדותו לגבי חצי הנכס השייך לחבירו!?

וביאר רשב"ם, שאף אם נקבל את העדות רק לגבי חצי מהנכסים, ברור שלאחר שהשותף השני יקבל את נכסיו הוא יחלוק את הנכס יחד עם המעיד, שהרי המעיד יאמר לו ששניהם יודעים שבעצם כל הנכס אינו שייך למערער כלל, ונמצא שאף אם נקבל את העדות של השותף רק לגבי חצי מהנכסים, סוף סוף העדות נוגעת לעצמו.

ב. מחלוקת הש"ך והריב"ש

למעשה, דברי הרשב"ם תלויים במחלוקת.

בגמ' בסנהדרין (דף כה ע"א) איתא:

בר ביניתוס אסהידו ביה תרי סהדי, חד אמר: קמי דידי אוזיף בריביתא, וחד אמר: לדידי אוזפי בריביתא. פסליה רבא לבר ביניתוס. – והא רבא הוא דאמר: לזה ברבית פסול לעדות, והוה ליה רשע, והתורה אמרה אל תשת רשע עד! – רבא לטעמיה, דאמר רבא: אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע.

ביאור: כאשר ראובן העיד יחד עם עד אחר ששמעון הלווה לו בריבית, נאמן בעדותו לפסול את שמעון. ושואלת הגמרא דלכאורה ראובן מרשיע את עצמו ע"י עדותו, שהרי אסור אף ללוות בריבית, ועד רשע פסול לעדות! ומתרצת הגמ', שאדם קרוב אצל עצמו ואינו משים עצמו רשע.

ובשו"ת הריב"ש (סימן שלט) כתב, שמדובר כאשר ראובן טוען ששמעון כבר גבה ממנו ריבית. ואע"פ שראובן אינו נאמן לגבי החזרת הריבית, עכ"פ הוא נאמן לפסול את שמעון לעדות כרשע, משום ד"פלאינן עדותו".

אך הש"ך (ח"מ סימן לד ס"ק כח) חלק על הריב"ש, ונקט דבכי האי גוונא לא אמרינן "פלאינן". הש"ך מבאר, דאמרינן פלאינן רק במקום שאין למעיד תועלת בעדות, ומה שאינו נאמן לגבי עצמו זה משום קרוב וכדומה. אך במקום שהמעיד אינו נאמן לגבי עצמו משום נגיעה, בזה לא פלאינן עדותו, משום שיתכן שכל עדותו היא המצאה שלו על-מנת להרוויח.

ולכן ביאר הש"ך, שמדובר בגמרא בגוונא דראובן העיד ששמעון הלווה לו בריבית, אך הוא עדיין לא פרע לו את הריבית, ולכן הוא אינו נוגע בעדותו.

ולכאורה באמת קשה על הריב"ש, מדוע אומרים באופן זה "פלאינן", הלוא יש כאן נגיעה, כדברי הש"ך?!

וביארו האחרונים, שלשיטת הריב"ש מסתמא העד הנוגע בעדותו יודע שלא יקבלו את דבריו כלפי עצמו, ובכל זאת הוא בא להעיד, ולכן ודאי שהעדות שלו כלפי השני היא אמת.

ולפי זה נמצא, דהרשב"ם בסוגיין סובר כמו הריב"ש. משום שאם סבר הרשב"ם כדברי הש"ך, לא היה מקום לקבל את העדות של השותף אך ורק לגבי השותף השני, וכל הקושיא שהוקשתה לרשב"ם ליתא מעיקרא.

ג. "לדבריהם"

איתא בגמ' בקידושין (סה ע"א) דהמקדש אישה בפני עד אחד אינה מקודשת. והקשה המהרי"ל דיסקין, דכאורה לשיטת הריב"ש דלעיל, דאף בנוגע פלגין עדותו, מדוע לא נקבל את עדות העד האחד יחד עם דברי המקדש עצמו. ואע"פ שהמקדש הוא נוגע בדבר, עכ"פ נאמין לו לגבי האישה מדין "פלגין"?!

ותירץ המהרי"ל דיסקין, שאף אם נקבל את עדותם של העד האחד והמקדש, אין בזה כדי לאסור את האישה, שהרי לפי דבריהם האישה לא התקדשה בפני שני עדים, ונמצא דכל אחד מעיד שאינה מקודשת, דבקידושין בעינן עדי קיום.

וכתב ר' חיים (בסטנסיל), שלפי דבריו יוצא שהמקדש בעד אחד אינה מקודשת נאמר רק כאשר העד והמקדש טוענים שהיה רק עד אחד, אך אם הם טוענים שהיו עדים רבים, אבל לפני בית דין בא רק ע"א, האישה מקודשת, דפלגין עודתו של המקדש.

אך ר' חיים עצמו טען, שאף במקרה זה העדות לגבי האישה אינה מתקבלת, משום שלעניין קידושין עדות שאינה מכילה שני צדדים אינה עדות, ולכן לא אומרים בכה"ג "פלגין".

ובחידושי הרי"ם כתב שלא מקבלים עדותו של המקדש מטעמא אחרינא. לדבריו, אם נקבל את העדות רק לגבי האישה, הדין יהיה שכל מי שאומר "קידשתיה" – נאמן, כפי שאומרת המשנה בפרק שלישי דקידושין (דף סג ע"ב):

קדשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה, ובא אחד ואמר אני קידשתיה – נאמן.

מבואר במשנה שהאב נאמן לומר שבתו מקודשת¹. וכל שלא ידוע זהות המקדש, יכול לבוא כל אדם ולטעון שהוא קידשה. ולפי זה נמצא, שאם נקבל את עדותו של המקדש והעד, יוכל המקדש לשוב ולטעון שהוא קידשה, וממילא הוא נוגע בעדותו מלכתחילה.

יסוד דברי המהרי"ל דיסקין (שהובאו לעיל) מופיע גם בדברי הקצות החושן.

הקצות (סי' נב סק"א), מביא מדברי המוהר"ט (ח"א סי' קלח), שדן לגבי מקום מסוים שבו חרמו את החרם הבא: "שלא ימצא שום עד בקידושין אם לא יהיה שם החכם מרביץ תורה בקהל והפרנסים". ובאו עדים ואמרו שלפניהם קידש פלוני את פלונית ולא היה שם תלמיד חכם, ופסק הרב שמואל די מודינא שלא יקבלו עדותם משום שהם פסולים לעדות, שהרי עברו על החרם.

¹ דין זה נלמד מהפסוק "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז).

והקשה המוהרי"ט: הרי אע"פ שהם אינם נאמנים לומר שהם באו לראות ולהעיד על הקידושין משום שהם מרשיעים את עצמם בכך שמעידים שעברו על החרם, עכ"פ מדוע לא נאמר "פלגינן" לגבי מה שאמרו שבאו לראות את הקידושין על מנת להעיד? הרי אפשר להאמין לעדים שהם ראו את הקידושין, משום שלא מוכרח שיעברו על החרם בכדי לראות את הקידושין, שיתכן שראו את הקידושין דרך מקרה ולא הוזמנו לכך מלכתחילה, ונמצא שלא עברו על החרם, ומדוע אם כן לא נקבל את העדות לעניין הקידושין?

ותירץ בקצה"ח, שבכה"ג לא ניתן לקבל את העדות משום "פלגינן". שהרי, לפי דבריהם הם רשעים, והמקדש בפני עדים רשעים אינה מקודשת, ונמצא שאין העדות שלהם עדות. דהיינו: אומרים "פלגינן" רק כאשר העדות מצד עצמה היא נכונה וחלקי העדות אינם תלויים אחד בשני, כגון באדם שאומר "פלוני רבעני לרצוני" (סנהדרין ט ע"ב, יבמות כה ע"א ועוד), אין זה משנה אם רבע ברצון או באונס, אכתי איכא לגביו עבירה. אך כאן, כאשר מעידים שפלוני התקדש לפניהם בזמן שעברו על החרם, נמצא שלדבריהם לא היו קידושין כלל.